

Emlékeket tollhegyre!”

„Akire büszkék vagyunk
A család példamutató tagjának élettörténete.”

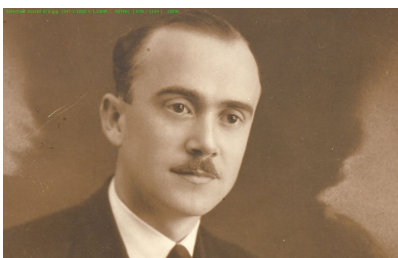
Csomós János

Gyöngyöshalász, 1912.- Nagykálló, 1979.

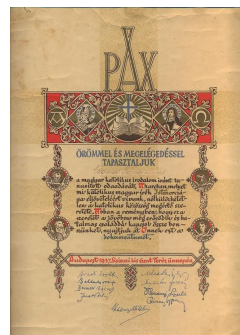
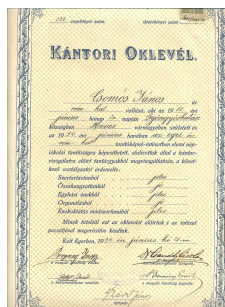
kántortanító - igazgató-tanító

„Ma sem volt könnyű élni.
Nem lesz könnyű sosem.
De érdemes volt! Mindig
érdemes lesz, hiszem!”
(Váci Mihály)

Csomós János kántortanítót a huszadik század embert próbáló időszaka elszólította szeretett szülőfalujából, ahol a mai napig hálásan és szeretettel emlékeznek ottani tevékenységére. Hasonlóan Nagyszállás tanyán, Nagykállóban, Kiskállóban is. Neve, emléke szinte fogalomává vált.

Mit is jelent az, hogy valaki kántortanító? A lexikon meghatározása szerint: "Olyan népiskolai tanító, aki kántori szolgálatot is végzett a helyi egyházközségben, gyülekezetben." Ellátja a felekezetének megfelelő istentiszteleten az egyházzenei szolgálatot, az egyházi ének és zene tanítását, vezetését, kíséretét, kórusal rendszeres próbákat tart és fellép. Gyülekezetének zenei életében alakítólag részt vesz. Az istentiszteleti alkalmakon a gyülekezet énekét és az énekkart orgonán kíséri, és azt a liturgikus szabályoknak megfelelően önálló hangszerjátékkal gazdagítja

Ki volt a néptanító?

Nemzedékek tudásra oktatója, erkölcsre nevelője, tanácsadója az élet döntéseiben, vezetője a közösség ügyeiben. A néptanító kulcsfontosságú ember volt a faluban, a tanyavilágban. Afféle szellemi mindenese. A különböző szervezési feladatoktól a népszámlálásokon át a néphagyományok gyűjtéséig mindent a tanítókra bízta. E sokrétű szerepkörüket azzal is magyarázhatjuk, hogy kevés volt az értelmiség a falvakban. A tanító tudós embernek számított.

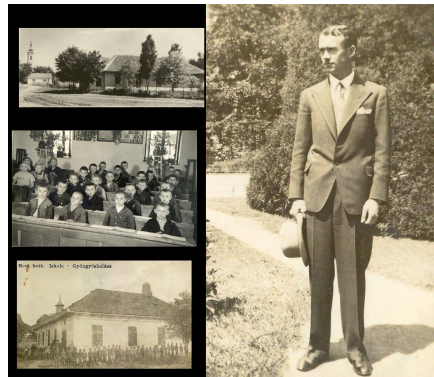
Csomós János kántortanító jól felkészült, művelt, olvasott pedagógus volt. Világirodalmi és szakirodalmi jártassággal, kiművelt énekhanggal, kiváló kommunikációs képességgel. Munkássága nagy hatással volt az iskola működésére, és a közösség kulturális életére is.

"Senki életét nem foglalhatjuk össze egyetlen történetben. Nem tudjuk felmérni az évek súlyát, felsorolni minden eseményt és személyt, mely az életutat kirajzolta. Egyet tehetünk: szelleméhez híven fölidézhetjük emlékét, és megpróbálunk eljutni az ember lényegéhez." (Richard Attenborough: Gandhi filmjének prologja)

Élettörténete:

1912-ben született a Mátraalján fekvő Gyöngyöshalászon, hetedik gyermekként. Édesanyját korán elvesztette. A szülői házból hitet, emberi tisztességet, a két kezük munkájából élő emberek megbecsülését, hazafiságot hozott magával. Ez a környezet volt az, amely útjára indította, felnevelte. Itt végezte elemi iskoláit.

1931-ben Gyöngyösön a reálgimnáziumban érettségizett és még ebben az évben bevonult katonának. Leszerelése után fölvtették az Egri Érseki Római Katolikus Tanítóképző Intézetbe és már akkor eldöntötte, hogy tanulmányai végeztével visszajön ebbe a faluba. És amikor megüresedett a kántori állás- 1934-ben diplomával a kezében vissza is tért.

Szülőfaluja szeretetét már diákévei alatt elnyerte, a kántorválasztáskor az egész község egyhangú lelkesedéssel állt ki mellette.

A község szegényeiért rengeteget dolgozott, érték - ha kellett- saját költségén, több száz kilométerre is elutazott. „Hosszú ideig igen emlékezetes volt az 1935. október 28-tól, november 3-ig tartott a hatvani ferences rendi atyák előadásorozata, az első misszió Gyöngyöshalászon.”(Gyöngyösi Katolikus Tudósító továbbiakban:GYKT1935.11.sz)

Az esztelen kocsmai dorbézolások helyett néhány társával az ifjúságot maga köré gyűjtve, műkedvelő előadásokat rendezett.

„1935. február 3-án „Magyar farsang” címmel Gyöngyösön rendezett bokrétás bemutatót, Gyöngyöshalász többek között aratóünneppelel is részt vett.”

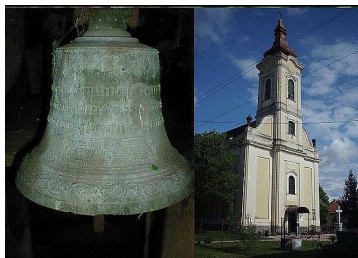
„A Gyöngyöshalászi Műkedvelők Társasága nov.23. 24. és 25-én vallásos kultúrest keretében nagy sikerrel adta elő „Assisi virága” című színdarabot. A kultúrest fényes sikere Csomós János kántor-tanító érdeme.” (GYKT 1936.1.sz)

„Igen emlékezetes volt, az 1937. május 25-én Mátraverebély- Szentkútra szervezett első gyermekzarándoklat, melyen Gyöngyöshalászról is szép számmal vettek részt.”

(GYKT 1937. 7.sz)

. Vezetésével és szervezésében a Gyöngyöshalászi Műkedvelők Társasága 1937-ben lélekharangot adományozott a Szent Anna templom részére.

Szervezője és vezetője lett a Legényegyletnek.

A katolikus legényegylet megalapításával (1937-ben) a fiatalokat ki akarta vezetni az elszigeteltségükből, életük sikeres megoldásához kívánt segítséget nyújtani, közös művelődés és önszegélyezés megszervezésével.(GYKT 1939.3.sz) Célja elkötelezett keresztények nevelése volt, akik képesek felelősen helytállni a családi életükben, a hivatásukban és a társadalomban. Meg volt győződve arról, hogy a társadalmi bajokat csak a keresztény elvekhez való visszatérés által lehet enyhíteni és megoldani. Szándéka szerint a kereszténységet életszerűen és bátran bele kell vinni a gyakorlati életbe.

„Ezen legényegylet négy napos vezetőképző tanfolyamot szervezett az országosan ismert Ugrin József KALOT titkár vezetésével.” (GYKT. 1939. 3.sz)

„1939. szeptember 10-én a Gyöngyöshalászi KALOT legények rendezésében tábori szentmisével kezdődő KALOT legényszemle volt, melyen részt vett a környék minden egyes KALOT egylete.” (GyKT.1939.10.sz)

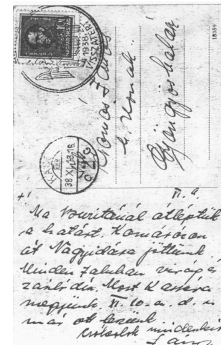
Kiváló szellemi és pedagógiai rátermettségével a község ifjúságát kulturális és szellemi téren igen magas fokra emelte. A maga korú ifjúság előtt tekintély volt, a falu lakossága pedig megkülönböztetett szeretettel és megbecsüléssel tüntette ki. Ezt a szeretetet és megbecsülést állandó, közvetlen és megfontolt komoly magatartásával és szelídségével mindvégig megtartotta. Tanítói pályájának ebben a szakaszában is megvalósultak személyiségének vonásai, ahogy Németh László írja: „Az az ember értékes, aki minden dolgát komolyan veszi, aki az ügyre, munkára, emberre fordítja figyelmét, s nem az, akit csak a hátrányos, olcsó siker izgat, aki mindenáron el akar érni valamit.”

A harmincas évek ifjúsági mozgalmainak nemcsak toborzó-vezető egyéniségévé vált, hanem a gondolkodás, szokás formálójává. Ő is a "képeségeivel gyökerezett a világban"- ahogy Németh László mondja:- azzal kapaszkodik, amit meg tud csinálni."

Tanított, összefogta az ifjúságot, a templom és az iskola volt mindennapjainak színtere. És a falu, szülőfaluja. Megvolt az a képessége ami az embert, a hivatására felkészültet, teljessé formál: építő-teremtő emberi magatartás és az a meggyőződés, hogy az ember maradéktalanul jónak születik.

Ezt hozta a szülői házból, erre ösztönözte szülőfaluja, a középkor óta létező kis falu a Mátraalján. Szorgalmas, tisztalelkű embereivel.

Generációja tagjaként sok mindent megélt...

1940 áprilisában próbaszolgálatra hívták be.

1941 januárjában kérte a HM - hoz felterjesztett kérelmével, a nem tényleges viszonyra való visszahelyezését, ugyanis megígérte Gyöngyöshalásznak, hogy a próbaszolgálat letelte után visszamegy hozzájuk. Elutasítás után újból kérte szolgálaton kívüli viszonyba való helyezését. Mivel ekkor már a hadiállapot beállott, ez a kérelme is eredménytelen maradt, s mint főhadnagyot visszatartották. Így jogi tanulmányai is félbeszakadtak.

1943-ban százados lett. Részt vett az erdélyi és a felvidéki bevonuláson, szolgált Gyöngyösön, Pétervásáron, Tiszafüreden, Balassagyarmaton.

1944 áprilisában került ki a keleti hadműveleti területre és augusztus 2-án sebesülten Sopronba, a hadikórházba vitték. December 25-én, mint frissen operált beteget, kórházvonattal Németországba szállították. Itt még egy súlyos operáción esett át s hazatéréséig hadikórházban maradt. (Marburgh- lahn)

1945 áprilisában amerikai hadifogságba került.

1946 februárjában kórházvonattal jött haza és még márciusban leigazolták.

Mint katonatisztról, beosztottjai mindig a legnagyobb szeretet hangján beszéltek. Bárhol töltötte is katonai szolgálatát - akár Erdélyben, akár a keleti hadműveleti területen - ha földijével találkozott, századát megállítva, lováról leszállva, szeretettel üdvözölte. (Leszermazottaiknak beszámolóiból)

Visszatért, de "szülőfaluja" az akkori vezetők, nem fogadták a nyugati fogságból hazaérkeztetett, a magas rangú katonát.

A "feledékenység" nem változtatta meg, mert tudta, hogyan érdemes élni:... nem kérjük számon, ami megillet minket...hanem élünk...a kezek után kutató suta kézmozdulatokkal, növekvő hajlandósággal az emberi nagyszerűségek iránt..."

A második világháború után fogságból hazatérve, 1946 júniusában - a gyöngyöshalászi Molnár József tanító úr leánya, Sárossy Lászlóné Molnár Erzsébet (Szösi néni) segítő közreműködésével, - ki ekkor Kótajban volt postamester- Nagyszállás tanyára került

tanítónak, ahol nem volt iskola. A hetven gyerek a szomszédos Nyírjes tanyára járt iskolába, 3 km távolságra.

Új iskolaszervezés várt rá.

A szülőkkel, a tanyán élőkkel összefogva, teljesen társadalmi úton megszervezte és fölszerelte az iskolát. Építettek egy, két tantermes iskolát, amelyet saját erőből tető alá tettek. Később állami segítséggel fejezték be. Nem volt templom, közös összefogással építettek az iskolához egy kis kápolnát. Nem volt temető, elintézte, hogy legyen rendezett temetőjük. A tanyán élők ma is büszkéek szép kis temetőjükre.

Harangot vitetett, ünnepélyes harangszenteléssel, mely a mai napig emlékezetes az ott élők számára. A kis harang ma is szól - kicsit érte is!

A tanyasi gyerekekkel töltötte minden szabad idejét. Az iskola lekötötte. Sokat fáradozott a tanya kulturális felemelkedésén. Könyvtárat, műkedvelő előadásokat, színdarabokat, kórust szervezett, kirándulásokat más iskolákhoz és viszont. Népdalokat, egyházi éneket tanított nekik, közben kántorizált is.

Tanfolyamokat (analfabéta, főző, csuhé, kézimunka, kulturális továbbképző) szervezett. A tehetséges, jó képességű tanulók érdekében közbenjárt, hogy tovább tanuljanak! Fáradhatatlanul dolgozott az emberek életének szebbé, jobbra tételéért.

1948-ban itt nősült meg, itt született meg első fia 1949-ben. Mindent előteremtett, önmagát sem kímélve dolgozott, jelen volt a tanyán élők életének minden eseményében. Közben az akkori időknek megfelelően rendszeresen ellenőrizték...

1949 őszén beteg lett.

"Én itt vergődtem, ezen a tájon
- nekifeszültem tágítani szűk határait.
Szoros falak között kerestem a végtelen út irányát.
Korlátok közt törtem a teljességre.
Kimért pályán eljutni messzire:
ez itt a sors, amit legyűrni kell. (Váci Mihály)

1950-ben a katolikus szellemű tanítás, közkezdveltsége, s katonatiszti múltja miatt -melyet bűnként róttak fel neki- minden igyekezete ellenére el kellett hagynia Nagyszállás tanyát és Bökönybe helyezték „szolgálati érdekből” tanítónak. Szeptemberben újra beteg lett. Debrecenben kavernametszést végeztek rajta.

1951-ben meghal elsőszülött fiúgyermek. 1952-ben családjával visszatér szülőfalujába. Tanítói állást nem kap. Gyöngyösön helyezkedik el, mint ideiglenes kisegítő adminisztrátor.

1953-ban ideiglenesen, mint számlázó az Általános javító és Vegyesipari vállalatnál, majd 1953 októberétől a Gyöngyösi Sütőipari vállalat állományában, mint bérelszámoló és később, mint anyagkönyvelő bérelszámoló dolgozott.

1956-ban a falu igényelte és fel is kereste, hogy vegyen részt az eseményekben, legyen vezetőjük. De akkor már az átélt kudarcok, gyermekeiért (három), a faluért érzett felelőssége, betegsége óvatossá tette. Nem vállalt vezető szerepet. Józan megfontoltságával nyugalomra intette az őt megkeresőket, és az emberek hallgattak rá. Gyöngyöshalászon nem volt atrocitás és nem volt lincselés.

1957-ben ismét elhagyta a falut. Akire az emberek hallgattak, az gyanús volt.

„Mindenütt lehet élni. Mindenütt kell élni. Meg kell lagnunk ezt a hazát, meglakni minden talpalatnyi földjét. Magunkévá kell lagnunk ezt a hazát. S művelni azzal is, hogy belehalunk.” (Ratkó József)

1957. szeptemberében tanítói állást kap a Nagykállói 1.sz. Általános Iskola Kiskálló-i tagiskolájában, s itt tanított igazgató-tanítóként egészen a nyugdíjazásáig, 1975-ig.

Egyénisége nem változott, tanítói pályájának ebben a szakaszában is megvalósultak személyiségének vonásai. A pedagógus legyen igényes önmagával, másokkal szemben minden területen, megjelenésével, beszédével, környezetével, emberi tulajdonságaival, vallotta, s gyakorolta, hogy azt, amit ad, vissza is tudja követelni.

„...Vadócba rózsát oltok, hogy szebb legyen a Föld...” (Mécs László)

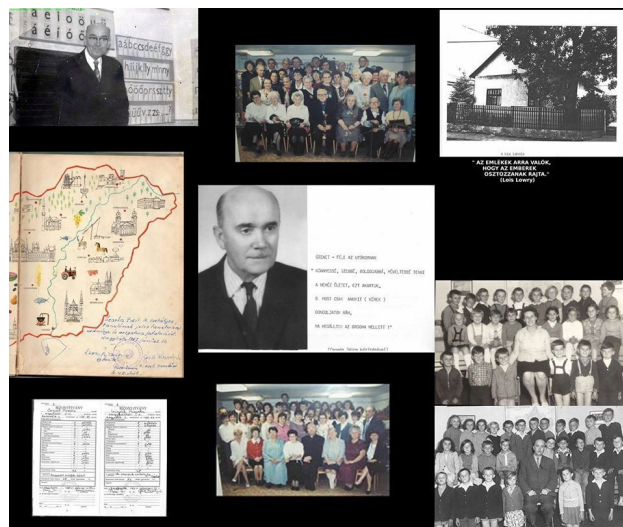
Mit csinált Kiskállóban, mi az, amitől oly elevenen él a körülbelül 700-800 növendékének és családtagjainak tudatában, lelkében, spontán szokásaiban, akik ott nőttek fel?

Az ember nevelését tartotta hivatásának. A minden körülmények között értéknek bizonyult egyetemes emberi értékekre nevelte növendékeit. Saját pedagógus lelkiismerete által vezérelve tanított az osztályterem négy fala között, beszélgettek tízpercekben, kirándulásokon, családlátogatásokon, a humánus életvitelről, a tisztességről, a hazaszeretetről. Észrevétlenül adta át a kiskállói gyerekeknek az alapvető szellemi,

erkölcsi értékeket. A tanítási hetet Himnusszal kezdték, s fejezték be. A napot a Szózáttal.

Családszeretet, anyaság, élet, a másik ember tisztelete, gyermekszeretet, ünnepek jelentősége, méltósága, egyszóval az erényes élet alapjait. Emberivé, családiassá tette iskolájának belső életét. A kisközösségi létforma fejlesztő erejét felhasználva, minden egyes tanítványa egyéni képességét kívánta megerősíteni, felszínre hozva az egyén legértékesebb tulajdonságait. Akár a nyári szabadságát is rááldozva, ha szükségét látta.

Ezt a nézetét növendékei saját tapasztalataikra hivatkozva élményszerűen visszaigazolták évtizedeken keresztül. Ha ezek a növendékek ötven, hatvan, hetven év után is emlékeikben így visszaáramoltatják szeretetüket, akkor ők abban az időben, ott, abban a kis iskolában jól érezték magukat. Kaptak valami szépet, igazat, jót, egész életükre maradandót.

Fáradtságot és sok- sok nehézséget legyőzve, naponta meg – megújuló erővel és lelkesedéssel példamutató családfőként, tanítóként átlagon felüli, kiemelkedő tevékenységgel helytállt az élet minden területén. Életét az iskolai munka csak részben töltötte ki. Allandó társadalmi munkával –(Pedagógus Szakszervezet, Gyermekvédelmi Bizottság, Szülők iskolája, ismeretterjesztő előadások, kulturális élet és a tanácstagi tevékenység különböző szinterein) - fáradozott a város (akkor még község) és az emberek életének jobbulásáért.

1963-tól, 1977-ig folyamatosan végezte a választók bizalmán alapuló megtsztlő közéleti tevékenységet, a tanácstagi munkát.

1968. augusztus 20-án „A népművelés terén kifejtett kiváló munkájáért” „A szocialista kultúráért” miniszteri kitüntetésben részesült.

1970. május elsején, „A magyar Szakszervezeti Mozgalomban Végzett Eredményes Munkájáért” Gáspár Sándor Országos Főtitkártól vehetett át kitüntetését.

Szabolcs-Szatmár Megye Tanácsa 1970. december 29-én „a megye fejlesztése, felvirágoztatása érdekében – a negyedszázad alatt kifejtett- átlagon felüli, kiemelkedő tevékenységéért” emlékplakettel jutalmazta.

Itt is, mint minden megmozdulásában, a közösség sorsa, benne az egyes ember gondja és öröme a saját ügye is volt.

S mit adott, mi maradt szülőfalujának? A nyári kántorizálásai. A figyelmeztetések ellenére sem tudott elszakadni a kedves falutól. Lélekben gyakran ott volt.

Számára jutalom volt szülőfaluja megható ragaszkodása, Nagyszállás tanya örök hálája s a nagykállói emberek tisztelete, szeretete. Kartársai, a szülők, tanítványai tisztelték és szerették. Kollégáinak s nem utolsósorban növendékeinek (köztük gyakorló pedagógusoknak) visszaemlékezéseiből rekonstruálható az a pedagógiai szemléletmód, pedagógiai stílus, amely jellemző volt rá. Megható, lebilincselő az, ahogy tevékenységéről vallanak.

Egész életében, munkájában az író-költő szavai vezérelték:

"Mikor először lépsz az iskolába,
Legyen arcodon Jézus nyájassága."

(Gárdonyi Géza)

Nem vágyott gazdagságra, nem kergetett elérhetetlen álmokat, pedig álmodozó volt. Az maradt, aminek indult: igazi néptanító, a szó legnemesebb értelmében a nemzet napszámosa.

A XX. század legviharosabb szakaszát rendelte számára az élet. Gazdasági válság, (1933- 1935) világháború, (1940-1945) a Rákosi korszak, (1945-1956) a megtorlások évei, (1957- 1962) majd egy viszonylag konszolidált időszak. Összegezve: nélkülözés, szegénység, diktatúra. A történelem e sötét korszaka sem törte meg. Erőt, bátorítást kapott családjától és attól a sok száz gyermektől, tanítványaitól, szüleiktől, akiket mindig szeretettel vett körül, akiket emberségre, becsületre nevelt, és akik erőt, bátorítást adtak a nehézségek, gondok legyőzéséhez.

"A legszebb emlékműved embertársaid szívében áll!"(Albert Schweitzer)

Ha egy mondatban kellene összefoglalni, mi az, ami a tőle megmaradt fotókról sugárzik, azt mondhatnánk: a közösségi érzés. Az a közösségi érzés, amire mi is vágyunk, amit egyre nehezebb megteremteni, ami hetven, nyolcvan évvel ezelőtt természetesebb, magától értetődőbb volt. Ami példát adhat. Példát arra, hogy nehéz körülmények között is lehet harmonikusan, a világgal összhangban, boldogan élni. A közösségi érzés ugyanis ezt segíti elő. Háborúk és katasztrófák árnyékában is. Mindehhez persze kellene karizmatikus, a közösség sorsát szívükön viselő vezetők is. A falu lelki és szellemi vezetője ebben az időszakban a pap és a kántortanító volt. Gyöngyöshalász és Nagykálló szerencsésnek mondhatja magát, mert emberöltők múltán is fennmaradt Csomós János kántortanító neve és emléke. A közösség arra emlékezik megbecsüléssel, akit arra méltónak talál. Minél több idő telik el, az emlékezés annál inkább ércnél maradandóbb.

Irattárcájában talált üzenet-féle az utókornak:"Könnyebbé, szebbé, boldogabbá, műveltebbé tenni a nehéz életet, ezt akartuk. S most csak annyit (kérek) gondoljatok rám, ha megálltok az orgona mellett!" (Csomós János)

(Összeállította és lejegyezte: Madár Tiborné Csomós Judit
Leánya

Nagykálló, 2020. május 20.